

בס"ד, חשוון תשפ"א

שיחתן של עבדי אבות – המסר לבנים

א. ספר בראשית פרק כד

(סו) וַיִּסְפָּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה :

ב. אברבנאל על בראשית - פרק כד פסוק א-סז

למה נכתב סיפור אליעזר כפול, בספרו אותו לבתואל ולבן, ומה תועלת בהיכפלו. והיה די שיאמר: ויספר העבד את כל אשר ציווהו אדוניו וכל אשר קרהו עם רבקה - לא יותר מזה.

ג. רש"י על בראשית פרק כד פסוק מב

(מב) ואבא היום... אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:

ד. מדרש רבה בראשית פרשה ס פסוק ח

א"ר אחא: יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים. פרשתו של אליעזר שנים ושלשה דפים, הוא אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה, ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא, רשב"י אומר: טמא הטמא, רבי אליעזר ברי יוסי אומר: זה וזה.

ה. ספר בראשית פרק כד

(ג) וְאֶשְׁבִּיעֶךָ בַּיְדוֹד אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ :

(ד) כִּי אֵל אֲרָצִי וְאֵל מוֹלְדֹתַי תִּלְוֶה וְלִקְחֹתַי אִשָּׁה לְבְנֵי לְיִצְחָק :

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אֹלֵי לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲשֵׁיב אֶשְׁיב אֶת בְּנֵךְ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵצְאֶת מִשָּׁם :

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן תֵּשִׁיב אֶת בְּנֵי שְׁמָה :

(ז) וַיִּדְוֶה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אֲבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלְדֹתַי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתְּנֶה אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת הַיּוֹשֵׁב מִלְּאֲכֹוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחֹתַי אִשָּׁה לְבְנֵי מִשָּׁם :

ו. דרשות הר"ן - הדרוש החמישי

ועם היות לבן אבי רחל ולא עובד עבודה זרה, בחר יצחק להתחתן בו יותר משיתחתן עם בנות כנען.. מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בוחרים האבות להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות כי גם היה עובד עבודה זרה, לפי שאותן התכונות מתעברות ונמשכות בזרעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה **חלאים ירושיים**.

ז. כלי יקר על בראשית פרק כד פסוק ג

כי מסתמא צוה שלא יתחתן בבנות הכנעני פן ילמד ממעשיהם... וא"כ מה ירויח אם ישא אשה מבנות לבן ובתואל כי גם המה עובדי עבודה זרה כמו הכנעני... אמנם יש חששא אחרת והוא שטבע האבות נמשך גם לבנים, וזה דווקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר כאכילה וזימה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלין בחומר, נגעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם, אבל העבודה זרה דבר התלוי בשכלו של אדם אינו מתפשט מאבות לבנים... ע"כ היה מרחיק הכנענים שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם זולת ע"ג, ולא הרחיק לבן ובתואל שלא היה בהם כי אם פחיתת הע"ג לבד:

ח. ספר בראשית פרק כד

(יב) וַיֹּאמֶר יְדוֹד אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם הִקְרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם וְעָשָׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אַבְרָהָם :

ט. אור החיים על בראשית פרק כד פסוק יב

'ויאמר ה' וגו' הקרה וגו'. בטוח היה אליעזר באדונו שתפילתו מקובלת אשר התפלל הוא ישלח מלאכו וגו', והוסיף הוא להתפלל שיהיה הוא ראוי לעשות הדבר על ידו, כי ימצא לפעמים שתהיה מניעה לקיים דברי התפלה מצד האמצעי, לזה התפלל לאלהי אדונו שיקרה לפניו:

י. ספר בראשית פרק כד

(מב) וְאָבָא הַיּוֹם אֶל הָעֵין וְאָמַר יְדָוֵד אֱלֹהֵי אֲבֹתַי אֲבָרְכֶם אִם יִשְׁפָּד נָא מִצְלִיחַ דְרָכַי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עֲלֶיךָ:

יא. רש"י על בראשית פרק כד פסוק מב

(מב) ואבא היום - היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ.

יב. ספר שפת אמת - בראשית - פרשת חיי שרה - שנת [תרנ"א]

במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות כו'. הוא בחינת תפלה, אין שיחה אלא תפלה.. וזה הדרך שתקנו אבות, והוא עצה להיות נושע בכל עת ומקום.

יג. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא/א

אונקלוס בר קלונימוס איגייר. שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה, משכינהו בקראי, איגיור... הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי בהדיה. כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא]. אותיב ידיה עלה ואמר להו: מאי האי? אמרו ליה: אימא לך. את אמר להו: מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא, עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר 'ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם'. איגיור, תו לא שדר בתריה.

יד. מפקודיך אתבונן, עמ' קנד

ויש להתבונן בזה, הנה ראשית צריך לומר שעצת הקיסר הייתה שלא יתחילו בויכוחים כל עיקר, כלומר שלא ירצו לדעת את האמת, כי לא היו חזקים באמונתם בע"ז דידהו אלא היום כך ומחר כך, ולפיכך אם יבואו בדברים עם אונקלוס ודאי ישפיעו דבריו עליהם, לפיכך הורה להם הקיסר לא להתחיל בויכוחים שבם יבשלו, אלא להעלים עין מהאמת ולרמות את עצמם כדרכם של הכופרים שאין חפצים לראות האמת אלא לישאר בטענותיהם. **אולם** מכל מקום יפלא הדבר, איך בדברים אלו הנראים לכאורה קלים כבר התגיירו כולם, וכי אם בזמננו יחפוץ אדם לקרב יהודי שהתרחק, ויאמר לו הדברים הללו, האם יחזור מיד למוטב?! הרי מעשים בכל יום כמה יגיעה צריך כדי שיכנסו הדברים ללב התועה ושיבסם אל לבו, ואלו הם היו גוים מגושמים בתכלית הגשמיות ובקל כ"כ חזרו למוטב...

יראה שהביאור הוא כך, הרי יש דרגות באמונה, אמנם כל יהודי השומר תורה ומצוות מאמין בה', אולם יש דרגות באמונה. אילו היה אונקלוס אומר לגונדא את העניינים הנ"ל כפי שאנו אומרים אותם, ספק גדול אם היו פועלים דבריו, וכי בכלל יש מקום לומר לגוי פסוקים? אכן כשאונקלוס אמר את הפסוק 'וה' הולך לפניהם', עוררו דבריו מהפכה, כי דבריו היו מתוך אמונה עזה וחושית כ"כ, ולפיכך היו דברים היוצאים מן הלב במידה כזו שנכנסו וזעזעו אפילו לב גוי, מה ראו שנתגיירו? ראו את האמת, דבריו היו מתוך אמונה זכה ומוחשית ב'ה' הולך לפניהם', מתוך הרגשה אמיתית שאין אומה כזאת שמתנהג עמם הרבש"ע בקירבה מיוחדת זו בהנהגה שלא כדרך הטבע, ודבריו חדרו כ"כ אל לבם, עד שהרגישו שיש רבש"ע, ושאושר גדול הוא להיות יהודי, וכמה מפסידים האינם יהודים, בידם האפשרות להיות מאומה זו שהקב"ה הולך ומאיר להם ושומר עליהם, **ומתוך שהיו דבריו באמונה חיה ועזה, כי כך הרגישו וחי בגדר טופח על מנת להטפיה, הצליח להכניס ללבם הערל את הרגשות השמחה והאושר הללו.**

טו. ספר בראשית פרק כד

(ג) וַיִּוָּשֶׁם לְפָנָיו לְאָכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל עַד אִם דַּבַּרְתִּי דְבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבַר :
(ג) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיִּדּוֹד יֵצֵא הַדְּבָר לֹא נוֹכַל דְּבַר אֱלִידָה רַע אוֹ טוֹב :

טז. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כח/ב

אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר 'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו'. אמר רבי אלעזר: שמושל בתורת רבו. 'הוא דמשק אליעזר', אמר רבי אלעזר: שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים.

יז. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פו/ב

וירא אליו ה' באלוני ממרא, והוא יושב פתח האוהל כחום היום. מאי כחום היום? אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום, יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקדוש ברוך הוא לשאול באברהם, הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה, כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים. שדריה לאליעזר למיפק לברא, נפק ולא אשכת. אמר: לא מהימנא לך.

יח. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב/א

ישבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור.

יט. ספר בראשית פרק כד

(ה) וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ הֶעָבֵד אוֹלִי לֹא תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת הִקְשִׁיב אֶשְׁיב אֶת בְּנֵי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵצְאֶת מִשָּׁם :

כ. ספר בראשית פרק כד

(לט) וַאֲמַר אֶל אֲדֹנָי אֱלִי לֹא תִלְךָ הָאִשָּׁה אַחֲרַי :

כא. רש"י על בראשית פרק כד פסוק לט

(לט) אלי לא תלך האשה – 'אלי' כתיב, בת הייתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מתדבק בברוך:

כב. מדרש רבה בראשית פרשה נט פסקה ט

ויאמר אליו העבד', הה"ד (הושע יב) 'כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהבי', 'כנען' - זה אליעזר, 'בידו מאזני מרמה' - שהיה יושב ומשקיל את בתו ראויה היא או אינה ראויה; 'לעשוק אהבי' - לעשוק אהובו של עולם, זה יצחק. אמר: 'אולי לא תאבה' ואתן לו את בתי? א"ל: אתה ארור ובני ברוך, ואין ארור מתדבק בברוך:

כג. ספר בראשית פרק כד

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְדוּד לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֶנְכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגַמְלִים :

כד. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז/א

אמר רבא: בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו: רבונו של עולם! בראת שור, פרסותיו סדוקות. בראת חמור, פרסותיו קלוטות. בראת גן עדן, בראת גיהנם. בראת צדיקים, בראת רשעים. מי מעכב על ידך?

כה. מהרש"א על בבא בתרא דף טז/א

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והנה איוב כפר בזה ואמר: שהאדם הוא מוכרח על מעשיו בתולדתו ובטבעו, ולזה אמר ולקח הדמיון משני בריאות הפכיים, בראת שור שהוא מובחר שבמינים שפתח בו הכתוב תחלה בטהורים, ובראת חמור שהוא השפל שבמיני הטמאים מצד חומרו שע"כ נקרא חמור, והשור לא ישובח והחמור לא יגונה לקבל שכר או עונש, כיון שכ"א מוכרח על טבעו מצד הבריאה... כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים, שכך יהיו מצד בריאתם והם מוכרחים על מעשיהם מצד הבריאה, ואין ראוי שיקבל הצדיק שכר ולא הרשע עונש.

כו. משנה מסכת אבות פרק ג

(יז) רבי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה.

כז. רבנו יונה, שם

רצה לומר, שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת בגוף שאינו בעל מידות טובות. **התכלית של לימוד התורה היא המעשים**, תורה שמביאה לידי מעשה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

כח. מדרש רבה ויקרא פרשה ט פסקה ג

א"ר ישמעאל בר רב נחמן: עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה, הה"ד (בראשית ג) 'לשמור את דרך עץ החיים', דרך - זו דרך ארץ, ואחר כך 'עץ החיים' - זו תורה. זאת אומרת שדרך ארץ קודמת לתורה.

כט. אבן שלמה, הגר"א, פרק א

יבאר כל דרכי שבירת המדות הרעות בדרך כלל,

שהוא שרש כל עבודת השם יתברך

כל עבודת השם תלוי בתיקון המידות שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות... עיקר חיות האדם, הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים.

ל. רבנו חיים ויטאל, שערי קדושה, חלק א, שער ב

והנה, עניין המידות הטובות- הן מוטבעות באדם בנפש השפלה... והנה בנפש הזה תלויות המידות הטובות והרעות, והן כסא ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית, אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה.

לא. אורות התחיה / יד

שְׂרִיד קָטָן מְדַבֵּר גָּדוֹל הוּא יָקָר וּמַעֲלָה מְדַבֵּר קָטָן שְׁלֵם. ניצוץ אחד מאור חיי האבות, מקדשתיכם וגבורת אלהים העליונה שבגדלתם, ההולך ואור באחרית הימים להשיב לתחית עולמים את ישראל, ועמו יחד את העולם כולו, על-פי סדר והדרגה, הוא נעלה ונשגב מכל הקדשה הגלויה שבתכן של אמונה ויראה, תורה ומצוה, של הקמטף המעטק מספיקי ספיקים של בנים, "כִּפָּה שִׁיחְתָּן שֶׁל עֶבְדֵי אֲבוֹת יוֹתֵר מִתּוֹרַתְּךָ שֶׁל בָּנִים".

ושיחה זו היא מחיה דור אחרון באהבה מסתרת, בה מתגלה התכן הפביר של "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". נדחים הם האוירים הקלושים, "שְׂרָגָא בְּטַהֲרָא", החצפא מנגרשת אותם ובתוכה רוח ד' נוססת. גדולי קדושי עולם זכירו את הרז ונצדיקו קדש, הם, בתמתי העליונה, תברו את תורת הבנים לשיחת האבות ועבדיהם, ותורה מעטרת בכל הוד ובכל גבורה, בכל חן ובכל תפארה, תתגלה להיות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו. חזקו אל תיראו! אור משיח מתנוצץ, גאלת עולמים מופיעה מכל התרכים, מחשף הרשעה והכפירה המנוגלת, הבזייה וחדלת אישים, בוא גבור אור עליון, אשר יעמיד במרחב רגלי ישראל וירומם בכבוד קרן עם יודעי אלהיו, נאיר אור על כל מחשכים ויעודד קדישי עליונים בישועת אמת, רק חסדי אבות ישארו, וכך ענוי לב, אשר ידעו איד להיות בעיניהם דפאים וגבורים יחד, אלה הם אשר זכירו אור התורה העליונה הנובעת משיחתם של עבדי אבות, שהיא גאלתם של בנים.